

Remissvar SOU 2021:90 En översyn av den straffrättsliga regleringen om preskription

Inledning

Rädda Barnen har beretts möjlighet att svara på remiss av SOU 2021:90 En översyn av den straffrättsliga regleringen om preskription. Rädda Barnen kommenterar förslagen utifrån ett barnrättsperspektiv med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som utgångspunkt.

Rädda Barnen kommenterar främst de delar av betänkandet som rör barn, i synnerhet kapitel 10, men även andra delar som är relevanta utifrån ett barnrättsperspektiv.

Kapitel 7

Rädda Barnen tillstyrker förslagen om att ta bort preskription för brott med livstids fängelse i straffskalan samt förlänga preskriptionstiderna för vissa brott. Vi tror att detta kommer att leda till att fler personer kan ställas till ansvar för handlingar som begås mot barn, även om lång tid har förflutit sedan brottet begicks.

Kapitel 7.3.1 Särskilt om fridskränkingsbrotten

Rädda Barnen delar inte utredningens bedömning om att preskriptionstiden för fridskränkingsbrotten även fortsättningsvis ska utgå från de enskilda brotten. Rädda Barnen anser, tvärt emot vad utredningen anför, att preskriptionstiden ska räknas utifrån straffmaximum för brottet grov fridskränkning, inte för vart och ett av de enskilda brotten.

Syftet med fridskränkingsbrotten är att se en utsatt persons hela situation och visa på allvaret i när upprepade handlingar utförs under en längre tid i syfte att kränka denna persons integritet och skada personens självkänsla.¹ Det är också därför brottet har fått ett relativt högt straffvärde. Vi vet av erfarenhet att det ofta dröjer länge innan en person anmäler att hen utsätts för gärningar som kan falla in under brottet grov fridskränkning. Ibland även lång tid efter att den sista gärningen som skulle utgöra ett led i fridskränkningen har genomförts. Detta gäller i synnerhet barn. När personen sedan anmäler, anser Rädda Barnen att den preskriptionstid som ska gälla är för fridskränkingsbrottet i sin helhet. Det finns annars en stor risk att flera av de gärningar som faller inom fridskränkingsbrottet faller bort, pga preskription. I värsta fall skulle det kunna gälla vart och ett av brotten. För den person som blivit utsatt kan detta te sig obegripligt – själva fridskränkingsbrottet är inte preskriberat (med det förslag som finns i detta betänkande skulle preskriptionstiden bli 15 år), men gärningarna som konstituerar brottet är det och därmed kan inte gärningspersonen dömas till ansvar. Utifrån att syftet med att förlänga preskriptionstiderna enligt betänkandet har ett tydligt brottsofferperspektiv, anser Rädda Barnen att denna förändring borde vara väl i linje med det perspektivet.

Vad gäller det särskilda barnperspektivet på preskriptionsfrågan om detta brott, se nedan kommentarer utifrån kapitel 10.

¹ Prop.1997/98:55

Kapitel 10 Preskription av brott mot barn

Rädda Barnen delar inte utredningens bedömning av hur preskriptionstiderna för brott mot barn ska beräknas. Rädda Barnen anser att preskriptionstiden för alla brott mot barn ska räknas från den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

Det finns många anledningar till att barn väljer att inte berätta om brott som de har blivit utsatta för. De vanligaste är relationen till förövaren, brist på skydd, hopplöshet, skuld och skam, rädsla för konsekvenser, att barnet inte vet att det är ett brott hen blivit utsatt för eller minnesproblematik. När barn blir äldre, får mer kunskap, lyckas bryta beroendeförhållandet till förövaren, har skapat sig en egen tillvaro eller kanske när personen får egna barn, kan personen börja kunna sätta ord på vad som hänt, förstå att det är en brottslig gärning och starkt känna behovet av att få upprättelse. Att bli skyddad, trodd och få upprättelse är mycket viktigt för en persons läkning och återhämtning, även om detta sker långt efter övergreppet.

Ovanstående resonemang tar inte utredningen upp i sitt betänkande på ett tillfredsställande sätt. Rädda Barnen anser att de argument som förs fram i betänkandet mot att preskriptionstiden ska börja vid 18-årsdagen inte är ordentligt grundade.

Det första argumentet mot en sådan ordning handlar om att det är ett fåtal anmälningar som läggs ner på grund av att brottet har preskriberats. För dessa personer har det säkerligen tagit mycket kraft och mod att samla ihop sig och anmäla brott som har begåtts mot dem som barn. Det är därför viktigt att det finns så lång tid som möjligt att få brott prövade av rättssystemet. Vi vet också av erfarenhet att många personer inte anmäler brott som de har utsatts för som barn, på grund av att de får veta att brottet har preskriberats. Det finns därför anledning att tro att det rör sig om betydligt fler gärningar som skulle kunna prövas med förlängd preskriptionstid för brott mot barn.

Det andra argumentet som förs fram är att med de förlängda preskriptionstiderna som föreslås, kommer många brott mot barn i framtiden att preskriberas en tid efter 18-årsdagen. Exempel som tas är för brott mot barn som begås när barnet är 10 år och där preskriptionstiden nu kommer bli 15 eller 25 år. I dessa fall kommer barnet att vara 25 eller 35 år när brottet preskriberas. Vi vet dock att många personer inte kommer till insikt om och vågar ta tag i de övergrepp och andra brott de blivit utsatta för förrän långt senare i livet. Vi vill också här lyfta att för ett barn som blir utsatt för ett brott när barnet är mycket ungt, t.ex. 2-5 år, kommer preskriptionstiden att ha gått ut innan eller precis efter barnet fyller 18 år. För dessa barn är de förlängda preskriptionstiderna inte till mycket hjälp, eftersom det för många personer som blir utsatta för brott som barn krävs att de flyttar hemifrån innan de börjar berätta om vad de har varit med. Många flyttar inte hemifrån förrän i 20-årsåldern.

Argumentet om att preskriptionstiden för vissa brott, om den börjar räknas vid 18-årsdagen, skulle bli så lång att gärningspersonen kan vara död, anser Rädda Barnen vara irrelevant. Även i dessa fall kan det vara av stor vikt för brottsoffret att kunna anmäla och få brottet utrett, även om en gärningsperson inte kan bli dömd p.g.a. att hen inte är i livet. Att få känna att en blir trodd av rättsväsendet är för många brottsoffer en viktig pusselbit i att kunna rehabilitera de skador som brottet har lett till och för känslan av att ha fått någon form av upprättelse.

Utifrån detta anser Rädda Barnen att för att stärka barnrättsperspektivet, se barns särskilda skyddsvärda ställning och leva upp till syftet om att stärka brottsoffers ställning i straffrättsprocesser, ska preskriptionstiden för alla brott mot barn börja när barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

Särskilt om barnfridsbrottet

Utredningen tar specifikt upp barnfridsbrottet, som trädde ikraft 1 juli 2021. Att denna gärning ska vara brottslig är något som Rädda Barnen har arbetat för i 20 års tid och vi välkomnar denna lagstiftning och ämnar följa hur den efterlevs.

Som utredningen beskriver har den varit ikraft för kort tid för att kunna se om preskriptionstiderna kan hindra vissa barn från att få upprättelse. Som utredningen beskriver så kommer de flesta fall av barnfridsbrott prövas tillsammans med det brott som barnet har bevittnat. Utredningen tar upp att vissa brott som kan anses vara grundbrott för att ansvar för barnfridsbrott ska kunna utkrävas kan ha längre preskriptionstid än barnfridsbrottet. Detta kan i vissa fall anses stötande för brottsoffer. Exempelvis kan det röra en grov misshandel, grov våldtäkt eller till och med ett mord av en närstående som barnet har bevittnat, som lagförs långt efter att gärningen genomförts. I dessa fall har troligen barnfridsbrottet preskriberats och gärningspersonen ställs inte till ansvar för att ha utsatt barnet för detta, även om barnet fortfarande är ett barn. Ett exempel är om barnet som femåring bevittnar en grov misshandel av sin mamma utförd av barnets pappa. Gärningen polisanmäls av mamman först när barnet är 25 år. Pappan kan då bli dömd för den grova misshandeln av mamman, men inte för att ha utsatt sin femåring för att bevittna samma handling, då denna är preskriberad.

Rädda Barnen har också varit kritiska till att lagstiftaren valt att begränsa barnfridsbrottet till de fall där barnet har bevittnat, d.v.s. sett eller hört, gärningen/gärningarna som ligger till grund för barnfridsbrottet. Detta ställer krav på antingen målsäganden eller barnet själv att kunna visa att barnet sett eller hört. Rädda Barnen hade föredragit rekvisitet "upplevt", då många barn ser konsekvenserna av våld i hemmet, utan att direkt se eller höra själva våldshandlingen. Detta utvecklade vi i vårt remissvar till förslaget om införandet av barnfridsbrottet.

I de fall då polis under tiden för utredningen av grundbrottet inte kan visa att barnet har bevittnat gärningarna, kommer inte åtal för barnfridsbrott att väckas. Detta kan bero på att barnet inte har gjort det, men också på att barnet inte kan eller vill berätta om vad hen sett eller hört, eller att de vuxna som är inblandade hävdar att barnet inte har gjort det, fast barnet kanske har det. Det finns många fall där mamman, i ett försök att skydda barnet, placerar barnet i ett rum där våldet inte kommer att äga rum och tex låter barnet sitta och titta på TV med hörselkåpor. I vissa fall vet inte föräldrarna om att barnet har varit hemma. I andra fall tror föräldrarna helt enkelt att barnet inte har uppfattat något. Om det långt senare skulle framkomma att barnet faktiskt sett eller hört gärningarna, anser Rädda Barnen att det måste vara möjligt att pröva barnfridsbrottet, även om grundbrottet redan blivit prövat. Detta ska också gälla om personen har hunnit bli vuxen.

Mot bakgrund av detta och utifrån syftet med att införa barnfridsbrottet, anser Rädda Barnen att preskriptionstiden även för detta brott ska börja gälla när barnet fyller 18 år.

Kapitel 11.2 och 11.3 Preskription för sluten ungdomsvård och ungdomstjänst

Rädda Barnen delar utredningens bedömning att reglerna för preskription av verkställighet av sluten ungdomsvård och ungdomstjänst inte bör ändras.

Stockholm 11 mars 2022

Helena Thybell
Generalsekreterare Rädda Barnen